

8. kép. A győztes: Werner Miklós

11. helyezett: LOVÁSZ LÁSZLÓ MIKLÓS 12. évf., Bp., Fazekas (Horváth G.)

Radnai Gyula zárszavában fontos dolgokról beszélt. Arról, hogy a fizika iskolai súlyának csökkenésével együtt évről-évre csökken az Eötvös-versenyen résztvevők száma, 2007-ben már alig került száz fölé. A növekvő érdektelenség rossz előjel a fizikus szakma presztízsét illetően, hiszen azok a tehetséges fiatalok, akik ma elkerülnek a versenyt, tíz-húsz év múlva döntéseikkel próbálják majd alátámasztani, hogy a fizika, a természettudományos kutatás nem fontos. A legkiválóbbak most is jól teljesítettek, de ha túrhetetlenül elvékonyodik a jók, a tehetségesek, az érdeklődők rétege, az jóvátehetetlen színvonalasodást okozhat már a következő generációban.

A zárszó csak a formális befejezést jelentette. Kihagyó szervező munkával össze lehetett hozni a múlt és a jelen eredményes versenyzőit a vissza nem térő pillanat rögzítése érdekében (7. kép), és rá lehetett venni a győztest, hogy az Eötvös-verseny éremmel engedje magát fényképezni (8. kép). A rögtönzött „állófogadás” mellett volt alkalom emlékezni és terveket egyeztetni.

Az adatok elemzése alapján volt és van ok az aggodalomra. Nézzük a szervezés oldaláról:

A feladatokat kitűzte, a megoldásokat értékelte és a helyezéseket megállapította az Eötvös Versenybizottság. Elnöke 1989 óta Radnai Gyula (34), tagjai Gnädig Péter (20), Honyek Gyula (4), Károlyházy Frigyes (>40). A zárójelben az Eötvös Versenybizottságban eltöltött évek száma szerepel.

Mint ahogy a feladatlap elkészítése, sokszorosítása, szponzorok keresése, Budapesten a terembiztosítás, az oklevelek megírása, a díjkiosztás előkészítése, megszervezése, lebonyolítása az utóbbi évek gyakorlatában a Versenybizottság feladatává vált, szükséges az adminisztrációs, szervezési erősítés.

Jelenleg a tanulóifjúság körében nem trendi időigényes feladatokkal küszködni. Egyelőre még van egy elfogadható számú kivétel, de ez a szám csökken, egyebek között a konkurencia erősödő propagandája hatására. Ilyen körülmények között a nagy erővel operáló, korszerű rábeszélés, a folyamatos jelenlét az iskolákban elkerülhetetlen. Szerencse, hogy ebben az évben is voltak önzetlen támogatóink – Gutai László (USA), Indotek Befektetési Zrt., ELFT, Ramasoft Zrt., Matfund Alapítvány, Typotex Kiadó – és reméljük, hogy jövőre is lesznek.

Jó lenne, ha az ELFT a későbbiekben szerény támogatásból további támogatókat is bekapcsoló szervezővé válna, egy széleskörű propaganda megalapozójává és irányítójává. Nehogy egy valamikori eredményhirdetés alkalmával azt kelljen mondani, hogy volt ugyan legjobb dolgozat, de jó nem akadt.

Füstöss László

VÉLEMÉNYEK

MIÉRT NEM KAPOTT NOBEL-DÍJAT TELLER EDE?

Arra a kérdésre, hogy miért nem kapott Nobel-díjat Teller Ede, az egyenes válasz az, hogy nem tudom. Véleményem természetesen van róla. Ezt kívánom elmondani.

Mielőtt a tárgyra térnék megkérdezem, hogy bánatosak legyünk-e azért, mert nem kapott?

A természetes válasz az, hogy igen! De a bánat helyett, vagy mellett azt javallom, hogy inkább annak

A *Fizikai Szemle* szerkesztő bizottsága az 1972-ben meghirdetett VÉLEMÉNYEK sorozatát az olvasók kérésére tovább folytatja ez évben is. A szerkesztő bizottság állásfoglalása alapján „a *Fizikai Szemle* feladatául vállalja el, hogy teret nyit a fizikai kutatásra és fizika oktatására vonatkozó véleményeknek, ha azok értékes gondolatokat tartalmaznak és építőszándékúak, függetlenül attól, hogy egyeznek-e a lap szerkesztőinek nézetével, vagy sem”. Ennek szellemében várjuk továbbra is olvasóinknak, várjuk a magyar fizikusoknak leveleit.

A Corvin-lánc kitüntetéttje

örülünk, hogy szülőhazája és választott hazája is elhalmozta elismerésekkel és kitüntetésekkel.

Az Egyesült Államokban kapott elismeréseinek listáját nem is próbáltam meg összegyűjteni. Az utolsóira mindannyian emlékszünk. A legnagyobb kitüntetés volt, amit amerikai elnök egyáltalán adhat.

Teller Ede magyar elismerései és kitüntetései:

A Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja (1990).

A Magyar Köztársaság rubinokkal ékesített zászlórendje (1990).

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat tiszteletbeli tagja (1991).

Az Acta Physica Hungarica tiszteletbeli szerkesztője (1991).

A Budapesti Műszaki Egyetem díszdoktora (1991).

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem tiszteletbeli professzora (1991).

A Fizikai Szemle nívódíja (1994).

A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1994).

A Magyar Nukleáris Társaság Szilárd Leó érme (1994).

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem díszdoktora (1995).

Teller Ede szobor Pakson (1995).

Az Acta Physica Hungarica különszáma (1995).

A Magyarság Hírnevéért Díj (1998).

Magyar Corvin-lánc (2001).

Ezt a listát *Tóth Eszter*nek, a *Fizikai Szemle*ben megjelent cikkéből másoltam ide, csupán három tétellel bővítettem. Van azonban még egy eleme ennek a listának, amihez személyes élményem tapad. Ez a Központi Fizikai Kutató Intézet Prométheusz-érme, amit akkor nyújthattam át, amikor Teller Ede 1990-ben meglátogatta az Intézetet. Az érem *Borsos Miklós* műve, amely Prométheuszt ábrázolja, a hátoldalán pedig az olvasható, hogy „Prométheusz a tüzet az Olimposzról hozta el, TELLER EDE a Napból.”

Tudom, hogy megmosolyogni való, de mégis elmondom. Amikor átadtam ezt a szöveget, hogy véssék rá az érem hátoldalára, azt gondoltam, hogy „ez az életem főműve”. Szívükből örültem, amikor azt láttam, hogy Teller Edének tetszik.

Amikor a Kossuth Lajos Tudományegyetem díszdoktorrá avatta, egy emlékezetes előadást tartott. Az előadás után azt kérdeztük tőle, hogy mikorra várható a villamos áramot szolgáltatató fúziós reaktor. Teller Ede azt válaszolta, hogy „Ez nagyon jó kérdés! Én is ezt kérdeztem, amikor utoljára Angliában jártam! A főmérnök azt válaszolta, hogy körülbelül 2010-re. »Nem lehetne 2008-ra?« Kérdeztem én. Ő is úgy mosolygott, mint most Önök. »Hát nem mindegy?« kérdezte. »Nem!« – mondtam én. »Nem mindegy! Mert akkor leszek százéves!«”

Pacifizmus és humanizmus

A 20. század elején Nyugat-Európában és Észak-Amerikában a klasszikus kapitalizmus tőkéséi, Közép- és Kelet-Európában az elkésett feudalizmus urai, a többi kontinensen a gyarmatosítók zsákmányolták ki, nyomták el és tették tönkre a széles néptömegeket. Az értelmiség jelentős részének lelkiismerete felébredt. A szocializmustól remélték a megoldást. *Sartre* híres mondása szerint „Aki 20 éves korában nem szocialista, annak nincs szíve.” *Robert Oppenheimer*, *Niels Bohr*, *Enrico Fermi* és más kiváló elmék vonzódtak a szocialista eszmékhez, a kommunizmushoz, sőt a Szovjetunióhoz is. Azt vallották, hogy az atomfegyverekre vonatkozó titkokat meg kell osztani. Ez fogja garantálni a Világbékét. Lásd *Sudoplatov* szovjet mesterkém emlékiratait.¹

Kezdetben Teller Ede is ezt hitte. Később azonban felismerte, hogy a nemzeti szocializmusban is és a bolsevik szocializmusban is a szocializmus eszméje, *Arany János* szavaival élve, csak takaró volt a veremre. Németországban olyan véreskezű náci, mint *Hitler*; a Szovjetunióban olyan véreskezű bolsevik, mint *Sztálin*, kaparintották meg a hatalmat. Ezeketől a jó szándékú pacifizmus és a jólétkü humanizmus nem ment meg. Ezek tömeggyilkosok! Ellenük az egyetlen megoldás az, hogy az Egyesült Államok – ez az akkor még demokratikus jogállam – elrettentő fegyvereket fejleszt ki, hogy megvédje saját magát is és az egész világot is.

Si vis pacem, para bellum! Ha békét akarsz készülj a háborúra! Mondták az ókori rómaiak. Tellert ez a meggyőződés vezérelte, és vállalta az ebből adódó konfliktusokat. Teller tudta, hogy a Szovjetunióban a hidrogénbombát *Szaharov* meg fogja csinálni, úgy ahogy *Kurcsatov* elkészítette az atombombát. Ha ez felkészületlenül éri az Egyesült Államokat, akkor *Joszif Visszarionovics Sztálin* egy percig sem fog késlekedni. Ezért a hidrogénbombát meg kell csinálni, még

¹ Pavel Sudoplatov: *Special tasks. The memoirs of an unwanted witness, a Soviet spymaster*. Little, Brown and Company, Boston–New York–Toronto–London, 1994.

pedig késedelem nélkül. Ezért Tellert támadták minden lehetséges módon. Szándékát gonosznak, szavait hazugnak, cselekedeteit embertelennek minősítették. A hidrogénbomba atyjának, háborús bűnösnek és tömeggyilkosnak nevezték.

De nézzük csak! Hogy is van ez? Az embert *a szándékai*, az írástudót *a szavai*, a politikust *a cselekedetei*, a történelmet formáló embert *az eredményei* minősítik.

Teller Ede történelmet formáló ember volt. Eredményei immáron megmásíthatatlanul minősítik *cselekedeteit, szavait és szándékait!*

Melyek voltak Teller Ede legfontosabb eredményei?

1. *A hidrogénbomba létrehozása.* Ezzel útját állta a 3. világháború kirobbanásának.
2. *A fúziós energiatermelés földi lehetőségének bizonyítása.* Ezzel a civilizáció folytatásának lehetőségét nyitotta meg.
3. *A Stratégiai Védelmi Kezdeményezés tervének kidolgozása.* Ezzel vér nélkül megnyerte a hidegháborút, amelynek eredményeként – többek között – felszabadult Magyarország is.

Mіндеzen világraszóló eredmények ellenére a rágalomhadjárat változatlan intenzitással folyt és folyik. Példaképpen megemlítem *W.J. Broad Teller háborúja* című művét.² Ez a könyv megszámlálhatatlan közreműködő segítségével jött létre és elmondja, hogy egyrészt Teller Ede az emberiség ellensége, másrészt az a stratégiai kezdeményezés, amit Teller az USA elnökének javasolt teljes képtelenség. Teszi ezt abban az esztendőben, amelynek első napjától a Szovjetunió többé már nem létezett.

Annak tudományos bizonyítása, hogy a Teller-féle kezdeményezést megvalósítani lehetetlen, 2003-ban került publikálásra: *Report of the American Physical Society Study Group on Boost-Phase Intercept Systems for National Missile Defense.* Megmosolyogni való ez az igyekezet.

Miközben elárasztja mind a hazai, mind a külföldi piacot a Teller Edét átkozó „szakirodalom”, az önéletrajza, ami *Huszádik századi utazás tudományban és politikában* címmel jelent meg,³ Magyarországon tiltott gyümölcs lett. 2003-ban a Nagykörút és a Duna által határolt területen található nagyobb könyvesboltokban nem volt kapható. Debrecenben a tizennegyedik boltban sikerült rábukkanni. Csak a *Népszabadságban* közölt hamis levél nyomán jelent meg, elsősorban az utcai könyvárusoknál. Érdemes idézni az angolból fordított könyv első oldaláról:

„A hidakra emlékszem, a gyönyörű hidakra. Szülővárosom, Budapest, folyó mellett épült. Idővel laktam a Tevere partján, a Temzénél, a Hudson és a Rio Grande mellett is, de egyik sem olyan szívmengető emlék, mint a Duna.”

² *Az USA csillagháborújának szigorúan titkos története.* (1992) Osiris Kiadó, Budapest, 1996.

³ *Huszádik Század Intézet/Kairoosz, Budapest, 2002.*

Diktatúrák

Mégegyszer felsorolom Teller Ede *legfontosabb* eredményeit:

1. A hidrogénbomba létrehozása. Ezzel útját állta a 3. világháború kirobbanásának. Ezért minimum béke Nobel-díj járt volna!

2. A fúziós energiatermelés földi lehetőségének bizonyítása. Ezzel a civilizáció folytatásának lehetőségét nyitotta meg. Ezért minimum fizikai Nobel-díj járt volna!

3. A Stratégiai Védelmi Kezdeményezés tervének kidolgozása. Ezzel vér nélkül megnyerte a hidegháborút, aminek eredményeként, többek között, felszabadult Magyarország is. Ezért megkapta a magyar Corvin-láncot, amit Corvin Mátyásról, az igazságosról neveztek el.

Végül válaszolni kell arra a kérdésre, hogy miért nem kapott Nobel-díjat.

Kezdjük ott, hogy a felvilágosodás hármasszava a Fraternité, az Égalité és a Liberté, a 20. század során tragikusan eltorzult.

A *Testvériség* előbb nacionalizmussá torzult, majd náciizmus lett belőle és végül megszületett a hitlerizmus, ez a szörnyszülött.

Az *Egyenlőség* eszméje előbb a szocialista mozgalmakat járta át, de ez bolsevizmussá torzult és végül megszületett a sztálinizmus, ez a szörnyszülött.

A *Szabadság* szent eszméjét szemünk láttára fenyegeti a globalizáció. Senki sem tudja, hogy merre tart a világ! Vajon képes lesz-e az emberiség megvédeni magát egy harmadik diktatúrától?

Teller Ede eltökélt ellensége volt a huszádik század diktatúráinak. És a diktatúrák képviselői is kibékíthetetlen ellenségei voltak Neki. Fél évszázadon keresztül rágalmazták fáradhatatlanul. Ezért nem kapott Nobel-díjat, pedig sokszor és sokan jelölték. Volt olyan esztendő, amikor számos magyar akadémikus kapott meghívót arra, hogy jelöltet állítson. Biztosan tudom a titoktartásra kötelezett társaim tekintetéből, hogy Őt jelölték. Hiába! A zsarnokság hívei többen voltak.

Váteszi módon *Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról* című versének harmadik harmadában róluk beszél. Az utolsó strofa viszont, mintha egyenesen Teller Edének szólna.

„mert ahol zsarnokság van,
minden hiában,
e dal is, az ilyen hű,
akármilyen mű,

mert ott áll
eleve sírodnál,
ő mondja meg, ki voltál,
porod is neki szolgál.”

Lovas István
Debreceni Egyetem
Elméleti Fizikai Tanszék
2008. január 15.